№ 54: (ПЕРЕ)ТВОРЕННЯ СВІТУ

Міф Києва: розмова зі Світланою Тараторіною

АЛЬОНА СІЛІНА, ОЛЕГ СІЛІН

20 ЛИСТОПАДА 2019

Зі Світланою Тараторіною, авторкою роману «Лазарус», дія якого розгортається у фентезійному Києві на початку XX століття, ми говорили про міський міф, придатність фантастичних сюжетів для того, щоб розмірковувати в них про реальне життя, і про те, чому навіть катастрофічні фінали художньої прози – це привід для оптимізму.

Olga Sabko

– Як ви вирішили писати фантастичну прозу?

– Мені завжди хотілося писати, і писати саме українською, хоча я народилася в російськомовному Криму й українську вивчила. Ще в школі це був певний протест: писати мовою, яка не функціонує навколо. Коли моя мама тікала з Криму, ті зошити десь загубилися – і нехай там і лишаються, це були кепські спроби. Свідоміше, з відчуттям того, як слова можна складати докупи, я почала писати в студентські часи, тобто в Києві. Процес був довгий: складно входити в мову, яку доти знала тільки з книжок. Та коли долаєш цей шлях праці зі словником, то починаєш отримувати реальне задоволення від того, що пишеш.

Щодо фантастики – сьогодні це значно ширший жанр, ніж іще якісь тридцять років тому. Я шанувальниця фантастики й хочу, щоб мої тексти були жанровими.

– Чому місцем дії «Лазаруса» став саме Київ 1913 року?

– Це свідомий вибір. 1913 рік – час найбільшого економічного розквіту нашого регіону й зокрема Києва – бурхливого, яскравого, веселого. Цукор стає своєрідним золотом, активно працює залізниця, приїздять артисти, виникають театри. А ще це момент умовного зламу, бо після спокою й золотого віку настає 1914 рік, починається Перша світова війна. Київ стає прикордонною, тиловою локацією, і легкість та веселощі, саме місто 1913 року просто припиняють існувати. Я хотіла вхопити цю мить, зрозуміти, який він – момент перед війною, перед тією хвилею, що може назавжди змінити все, і не на краще.

В історію Києва було дуже цікаво зануритися. Зараз я вже колекціоную книжки на цю тему – їх у мене два стелажі. А для роману використовувала не тільки краєзнавчі тексти, а й архіви, відвідувала Музей Києва. Дуже допомогло читання тогочасних газет – вони ніби повертають у минуле століття.

– Що найбільше здивувало під час роботи з цими матеріалами?

– Те, як недалеко ми від них відійшли! Сто років виявилися маленькою дистанцією. Особливо здивував «Вісник Київської міської думи». Тоді так само квітла корупція, гроші з міського бюджету надавали конкретним людям, хіба що вважали це нормою, бо ж людина працює, має якось про свій інтерес дбати. Нічого не змінилося.

Зміни більше стосуються людських стосунків, особливо між чоловіками й жінками. У тому суспільстві жінки були обмеженіші в діях і виборах. Хоча киянки й тоді, і зараз мали більше волелюбності, можливостей і свободи дій, ніж жінки інших регіонів.

Тобто десь можна проводити аналогії, десь ця дистанція велика, а десь зовсім її немає.

– У такому часопросторі міг би працювати не лише фантастичний текст, а й, скажімо, ретродетектив. Чому ви спинилися саме на фентезі?

– Фентезійним світ став не тільки тому, що я люблю цей жанр. Було художнє завдання: подумати про причини війни. Тут може йтися про паралелі з сьогоденням. Хотілося поговорити про те, що існують Інші: з інших кольором шкіри, з іншою мовою, ті, кого складно сприймати. У моєму фентезійному світі є люди і, а є інші – нечисть. І між собою інші не завжди здатні дійти згоди, і з людьми теж тяжко, але всі вони живуть одній території, тож мусять шукати шляхи до порозуміння. Цей конфлікт, як на мене, дозволяє подумати, чи можна взагалі досягти якогось консенсусу, чи попереду тільки зіткнення, коли хтось переможе й очистить свою територію від усього іншого.

– Люди в цьому світі домінують. Як так сталося?

– Так склалося історично, але про це варто почитати безпосередньо в «Лазарусі». Можна пояснити ситуацію ще й тим, що нечисті – багато видів, вони доволі різні й не завжди розуміли потребу об'єднання заради боротьби. Люди як вид слабші за нечисть, тому єдиний шлях для них – згуртуватися, що вони й зробили. У часі «Лазаруса» вони домінують і встановлюють закони, а нечисть змушена коритися. У моєму світі нечисть чекає того, хто її об'єднає. І тоді, можливо, вона матиме шанс. Або ні.

Про мову варто думати, і для мене вона – плідний ґрунт для наукової фантастики, як фізика чи космологія.

Люди й людиноподібні – це ще й алюзія на багатонаціональний Київ. Булгаківський російський міф про це місто витіснив спогади про понад половину мешканців: про українців чи, як тоді писали, «малоросів», про німецький квартал біля Лютеранської вулиці, про єврейські оселі в районі Голосієва. Упирі та їхні повстання схожі на польські повстання XIX століття; українські прізвища належать здебільшого нечисті, хоч і не завжди. Утім, я не хотіла занадто наголошувати на питаннях національності. Мені цікавіше було показати, як навіть на малій території можуть ужитися представники різних видів.

– Повернімося до очікувань нечисті. Про що йдеться?

– Нечисть чекає на свого Змія, на визволителя. Та коли чекаєш на якогось «месію», той, хто приходить, не завжди відповідає сподіванням. Або ж навпаки, мусить чинити так, як хочуть ті, хто вірив. Але розповідати далі – це вже розкривати сюжет.

Як на мене, міф про Змія – центральний для Києва. Хотілося, щоб у книжці були не тільки істоти з народних переказів чи масової культури, а й міські міфи, бо ж Київ – чи не головний персонаж роману. Великі мегаполіси швидко забувають свої міфи, а міф про Змія – один із найперших і дуже важливий для українського фольклору.

– В оповіданні «Мова Вавилону» ви, з одного боку, експериментуєте з фантастичним жанром, а з другого, дуже добре ілюструєте тезу «Спочатку було слово». Як виник цей текст?

– По-перше, я філолог. По-друге, мова – це те, без чого не можлива людина. Годі уявити людство, яке не говорить. Написане ж – це ніби зафіксований стан історії. І в «Мові Вавилону» мені хотілося про це подумати. Це не просто про називання, це про створення реальності. Ми всі часом вдаємося до такої метафори, та що, коли мова насправді це може? Слова символізують певну реальність. А якщо реальність не названа, то чи існує вона? Про мову варто думати, і для мене вона – плідний ґрунт для наукової фантастики, як фізика чи космологія. Для української це тим важливіше, бо якщо ми живемо в іншій мові, якщо не говоримо українською, то чи залишаємося українцями?

Шкода, що про це мало пишуть і що філологічних експериментів у сучасній науковій фантастиці так небагато.

– Велика чи мала проза? Що вам подобається писати, а що читати?

– Знаєте, однаково. Просто велика проза – це результат, про який можна багато говорити і який читачі довше читають, а тому довше про нього думають. Але самій мені однаково цікаві й романи улюблених авторів, і їхні оповідання. Іноді мала проза навіть захопливіша, бо для мене вона означає більшу свободу. В оповіданні можна опрацювати зовсім божевільні ідеї, які в романі під нашаруваннями інших сюжетних ліній здадуться не такими яскравими й важливими.

– Й останнє запитання. Яким бачить майбутнє людства сучасна фантастика?

– Нещодавно один читач запитував мене: «Що за фантастика така пішла? Де позитивне мислення? Чому письменники вважають, що в далекому майбутньому будуть такі жахливі умови? Невже думають, що можливий лише такий розвиток, де ж романтичні мрії?»

Я про це теж замислювалася. Письменники-фантасти апелюють до реальності, яку бачать навколо. Й автори, і читачі живуть у цьому світі. Якщо запропонувати якусь утопійну романтичну реальність, настання якої я, може, так по-людськи й хотіла б, повірити в неї все одно буде складно й мені, й аудиторії, тож ніхто цього не читатиме.

Як на мене, сучасна фантастика не так вже й негативно дивиться на майбутнє. Умовно кажучи, які в нас є фінали? Апокаліптичний, коли життя на Землі стане неможливим і людству доведеться емігрувати кудись у космос, може, за межі сонячної системи, Або кібертехнічний, коли вдасться жити вічно, переселяючи свідомість з одного тіла в інше. Хтось це зможе робити якісніше і краще, бо матиме кошти, а той, у кого менше грошей, буде обмежений у кількості переселень. Я ще не читала жодної книжки, у якій ішлось би про те, що все людство просто вимерло, і невідомо хто спостерігав за цим. Звісно, хтось міг би її написати, але навряд чи вона буде дуже цікава. Усе-таки фантастика пропонує оптимістичніший фінал: попри все, люди вижили.

АЛЬОНА СІЛІНА, ОЛЕГ СІЛІН 20 ЛИСТОПАДА 2019

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**